

АКТУАЛЬНА ТЕМА

УДК 504 (477)

doi: 10.15407/ugz2016.04.009

Л.Г. Руденко, С.А. Лісовський, Є.О. Маруняк*Інститут географії Національної академії наук України, Київ***ЕКОЛОГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ У ПРІОРИТЕТАХ ІНТЕГРОВАНОГО ПЛАНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ**

Україна стикається з низкою проблем соціально-економічного розвитку, глобальними викликами, стрімким погіршенням стану довкілля. В цій ситуації очевидним є брак стратегічних документів, які б визначали основний вектор розвитку держави, а також механізм інтеграції окремих цілей та завдань у секторальну політику. Значною мірою це стосується системи територіального планування, яка вочевидь має бути вдосконалена відповідно до європейських стандартів, зокрема і щодо збереження довкілля. В статті проаналізовано проблеми та напрями імплементації в Україні положень та цілей сталого (збалансованого) розвитку. Розкрито сутність інтегрованого планувального процесу та окреслено роль і місце стратегії сталого просторового розвитку в системі планувального законодавства України. Визначено основні напрями впровадження ландшафтного планування у схеми планування території України. Розкрито зміст цілей та завдань Стратегії сталого просторового розвитку України та провідні напрями вдосконалення системи планування розвитку територій з урахуванням інтересів суспільства і природи.

Ключові слова: *сталий (збалансований) розвиток; екологія; територіальне планування; ландшафтне планування; стратегія.*

L.H. Rudenko, S.A. Lisovskyi, Eu.O. Maruniak*Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv***ENVIRONMENTAL GUIDELINE IN PRIORITIES OF INTEGRAL PLANNING PROCESS IN UKRAINE**

Ukraine is faced with a range of problems in the field of socio-economic development, global challenges, and rapid deterioration of the environment. The lack of strategic documents that would determine the main vector of state development as well as absence of an approach to integrate certain goals and objectives in sectoral policies are obvious in this situation. Abovementioned is mostly tied to the system of spatial planning that obviously should be improved accordingly to European standards including the field of environmental protection. The problems and ways of implementation of the provisions and goals of sustainable development in Ukraine have been analyzed in the article. The concept of the integral planning process has been disclosed. The role and place of Sustainable Spatial Development Strategy within Ukrainian system of planning legislation have been outlined. The main directions of landscape planning implementation into schemes of planning of Ukrainian territory have been defined. The content of the goals and objectives of Ukrainian Strategy for Sustainable Spatial Development as well as guidelines for improving of the spatial planning system taking into account interests of society and nature have been revealed.

Keywords: *sustainable development; ecology; spatial planning; landscape planning; strategy.*

Вступ

У процесі усвідомлення суспільством небезпеки для усього живого на планеті Земля внаслідок нерационального природокористування було розроблено нову світоглядну парадигму сталого (збалансованого) розвитку. Її основні положення викладені у Порядку денному на ХХІ століття у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро, на світовому форумі ООН та у підписаних державами світу трьох глобальних конвенціях, а також рішеннях і документах наступних самітів світової громадськості.

Екологізація географічних досліджень в Україні, яка розпочалась ще у 60-ті роки ХХ ст., мала суттєві результати завдяки активним роботам науковців Сектора, а пізніше – Інституту географії НАН України [1, 2, 8 та ін.]. Особливу значимість для посилення екологізації географічних досліджень мало видання двох доповідей про стан виконання в Україні основних положень «Порядку денного на ХХІ ст.» [4, 7], у яких узагальнено фактори, що зумо-

вили необхідність розроблення концепції збалансованого розвитку на сучасному етапі існування і розвитку людства, досліджено економічні, соціальні та екологічні аспекти впровадження положень всесвітніх самітів, здійснено наукове обґрунтування шляхів реалізації рішень самітів з урахуванням специфіки розвитку України. Її соціально-політичних, економічних, екологічних та інших умов. Зокрема проаналізовано стан методологічних досліджень проблеми збалансованого розвитку в Україні, опрацьовано питання трансформації суспільно-природних відносин та основних механізмів і рушійний сил у забезпеченні збалансованого розвитку.

Створене наукове підґрунтя щодо розуміння впливу негативних наслідків взаємодії суспільства і природи та їх регіонального прояву на терені України яскраво відображено в Національному атласі України, Атласі природних, техногенних і соціальних небезпек виникнення надзвичайних ситу-

ацій та інших наукових виданнях. Потрібні активні дії щодо впровадження отриманих напрацювань у практичну діяльність державних виконавчих органів, зокрема Міністерства екології та природних ресурсів, Міністерства регіонального розвитку і житлово-комунального господарства України.

Відмітимо активну позицію Представництва ООН в Україні щодо впровадження положень Порядку денного, яке започаткувало виконання кількох важливих проектів, серед яких і проект «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України». Міністерство економічного розвитку України розпочало роботи з питань адаптації Цілей сталого розвитку (ЦСР) та їх завдань згідно з національними інтересами. Після завершення обговорення визначених ЦСР для України Програма розвитку ООН в Україні запровадила розробку проекту національної Стратегії сталого розвитку до 2030 р. Це рамковий документ на розвиток положень Стратегії сталого розвитку України до 2020 р.

Інститут географії НАН України уже понад 10 років посилює прагматичну функцію географії шляхом розробки методології впровадження в планувальний процес держави її положень, особливо стосовно екологічної складової, в територіальному плануванні. Методологія ландшафтного планування для України була адаптована та впроваджена на трьох рівнях: обласному, районному та на рівні громади [3] (табл.1). Крім того, досліджено напрями впровадження в процес територіального планування стратегічної екологічної оцінки [3, 6] тощо.

Виклад основних положень

Впродовж останніх 25 років Україна перебуває в процесі ідеологічного та економічного «перезавантаження», що супроводжується складними трансформаціями всього суспільства, пошуками вектора внутрішньої та зовнішньої політики. Ці пошуки формують певну рефлексію на планувальні процеси шляхом вдосконалення його законодавчого поля, певних нормативних документів, які значною мірою сформовані ще в радянські часи. Пошуки механізмів для поліпшення якості планувальних робіт на одному рівні, чи впровадження окремих досягнень із європейського планувального процесу виявили відсутність системності та узгодженості планувальних рішень, що впливає на їх ефективність.

Економічна криза в державі, поява нових загроз і викликів зумовлюють необхідність усвідомлення й реалізації складного *інтегрованого планувального процесу*. Він має включати: розробку стратегії збалансованого просторового розвитку; національного плану дій для реалізації стратегії, стратегій розвитку областей; генеральні схеми планування території держави, територіальні плани областей, адміністративних районів, окремих громад (рис. 1).

В цьому процесі має бути реалізований наскрізний підхід, сформований на основі оновленого законодавства, метою якого є підтримка дій управлінських структур за обраним вектором державного розвитку. Бажаним та визначеним в Угоді про Асоціацію з ЄС сценарієм є впровадження законів, у яких буде усталена процедура стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливів на довкілля.

Усі складові інтегрованого планувального процесу мають формуватися на основі відповідної термінології, інституційних регламентів та концептів (табл. 2)

Першим і пріоритетним кроком має стати завершення розробки Стратегії сталого розвитку до 2030 р. (а згодом, з урахуванням її положень, Стратегії сталого просторового розвитку). На сьогодні, після зобов'язань, підписаних на вищезазначених форумах ООН, більшість держав світу вже мають такі стратегії. Після останнього форуму у Нью-Йорку (2015 р.), де були затверджені 17 цілей сталого розвитку із 169 завданнями, держави почали оновлювати свої стратегії. Науковці та громадськість України також здійснили кілька спроб опрацювання й імплементації Концепції сталого розвитку, які, на жаль, не стали успішними. В основі цілей, затверджених на вказаному форумі, знаходяться цілі, які розкривають економічну, соціальну та екологічну складові просторового розвитку та досягнення яких через певний проміжок часу забезпечить збалансованість розвитку певного регіону. Тому, при опрацюванні всіх видів планів, цілей, необхідність досягнення яких визначає держава, мають враховуватись на пріоритетних засадах.

Подальший процес вдосконалення інтегрованого планувального процесу має супроводжуватись змінами та вдосконаленням українського законодавства. Частково, при підтримці ПРООН в Україні це здійснено стосовно впровадження в державі основних положень трьох глобальних конвенцій: Конвенції про біологічне різноманіття (КБР), Рамкової конвенції про зміну клімату (РКЗК), Конвенції про боротьбу з опустелюванням (КБО).

Продовжуються роботи щодо вдосконалення містобудівної документації. Значний проміжок часу, що минув після затвердження Генеральної схеми планування території України, й відповідні зміни, які відбуваються в державі (підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, процеси децентралізації, зміни у містобудівній документації та усвідомлення європейського досвіду в планувальних процесах тощо), зумовлюють потребу її оновлення.

Спираючись на європейський досвід здійснення планувального процесу, важливим та необхідним є запровадження в Україні екологічно орієнтованого (ландшафтного) планування (ЛП) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО) на усіх рівнях територіального планування.

Таблиця 1. Основні результати проекту «Ландшафтне планування в Україні»

Рівень робіт	Мета/цілі робіт	Отримані результати	Напрями впровадження
Національний рівень (Проект загалом)	Оптимальна організація території (баланс природоохоронної та господарської діяльності, підвищення якості середовища проживання)	Адапована в національних умовах методика проведення робіт з ландшафтного планування, набір планів для трьох адміністративних рівнів, пропозиції щодо вдосконалення законодавства, поширення інформації та співпраця з представниками громадянського суспільства	Забезпечення розвитку територій на засадах сталого розвитку. Виконання завдань Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища, Закону «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». Виконання міжнародних зобов'язань України
Регіональний рівень (Черкаська область)	Обґрунтування заходів щодо зниження високої антропогенного навантаження; збереження природних екосистем та розвиток мережі охоронюваних територій, ландшафтного та біорізноманіття; збереження історико-культурної спадщини; ефективне використання потенціалу розвитку рекреаційної діяльності; аналіз і рішення конфліктів природокористування; внесок в удосконалення схеми територіального планування області	Ландшафтна програма (паперова версія та ГІС) Черкаської області, що складається з пояснювальної записки і десяти додатків (всього близько 50 карт в масштабі 1: 200000). Основний документ - інтегральна концепція цілей, в якій представлені основні напрямки перспективного природокористування в Черкаській області, що відповідають принципам сталого розвитку	Комплексна основа для екологічно виважених управлінських і інвестиційних рішень, розробки стратегії розвитку області
Регіональний рівень (Канівський район)	Обґрунтування підходів і заходів для збереження природних екосистем і культурних ландшафтів. Розробка рекомендацій щодо збалансованого використання території, в тому числі, з розвитку еко-орієнтованої рекреаційної діяльності	Рамковий ландшафтний план (паперова версія та ГІС) Канівського району, що складається з пояснювальної записки та дев'яти додатків (всього близько 30 карт в масштабі 1: 50000). Проект Канівського біосферного заповідника	Оптимізація природокористування в межах району, прийняття управлінських та інвестиційних рішень, розвиток туризму та екологічно-орієнтованого землеробства
Локальний рівень (Степанецька сільська рада)	Збереження біорізноманіття та природних екосистем. Екологізація сільськогосподарської діяльності, зокрема в контексті концепції «людина і біосфера» - біосферного резервату. Підвищення екологічної свідомості	Ландшафтний план (паперова версія та ГІС) Степанецької сільської ради, що складається з пояснювальної записки та восьми додатків (всього близько 20 карт в масштабі 1: 10000). «Дорожня карта» розвитку трьох поселень ради (сіл Степанці, Степанецьке і Пилява)	Реалізація заходів, спрямованих на збалансований розвиток території, зокрема органічне землеробство та зелений туризм. Регламентация діяльності діючого інвестора

Розроблено авторами за матеріалами проекту

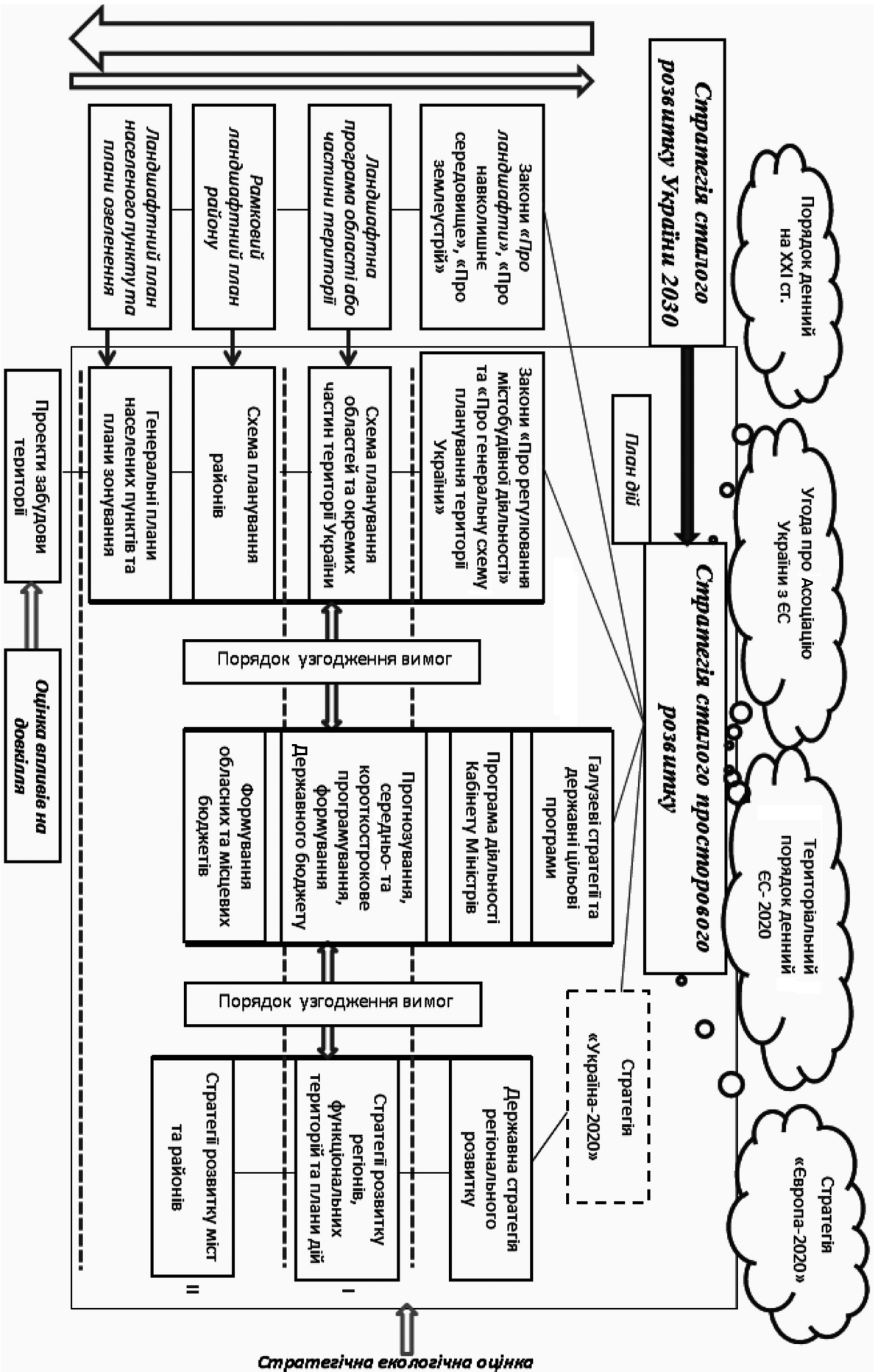

Рисунок 1. Стратегія сталого просторового розвитку в системі планування законодавства України

Таблиця 2. Концептуалізація сучасного просторового планування (лексична модель)

Інституційні регламентації	Наскрізнi теми	Концепти та ключові теми просторового планування	Ключові слова
<p>Системність, прозорість та інтегрованість політики</p> <p>Значимість локального рівня (bottom-up approach) та субсидіарність</p> <p>Партнерство залучення всіх зацікавлених сторін, особливо – громадськості)</p> <p>Значимість науково-експертної складової</p> <p>Індикатори та моніторинг</p> <p>Екологічність всіх дій та намірів</p> <p>Поєднання довгострокового та середньострокового планування</p>	<p>Збалансований (сталий) розвиток</p> <p>Зміна клімату</p> <p>Збереження ландшафтного та біорізноманіття</p> <p>Інформаційне суспільство та інновації</p> <p>Глобалізація та конкурентоспроможність</p> <p>Урбанізація</p> <p>Збереження культурних цінностей</p> <p>Безпека (всі виміри)</p>	<p>Територіальний капітал</p> <p>Підхід, заснований на місці («place-based approach»)</p> <p>Поліцентричний та збалансований територіальний розвиток</p> <p>Територіальна згуртованість</p> <p>Функціональні території</p> <p>Прогнозування, сценарії та моделювання просторового розвитку</p>	<p><i>Простір, територія, центри, мережі, зв'язність, доступність, збалансованість, міста та урбанізовані території, сільська місцевість, інфраструктура, культурний ландшафт, навколишнє середовище, якість, різноманіття, розумне та інклюзивне зростання, «зелена» економіка, інновації, потенціал території та конкурентоспроможність</i></p>

Курсивом виділено законодавчі акти та планувальні документи, які на жаль, досі не існують або рідко вживаються в Україні, зокрема і щодо інструменту ландшафтного планування. Пунктир навколо Стратегії «Україна-2020» означає потребу її заміни або корегування відповідно до викладених вище міркувань. Висхідна та низхідна стрілки зліва показують взаємозв'язок вищого та нижчих рівнів планування, а римськими цифрами позначено регіональний (I) та місцевий рівні (II).

Роботи, що проводились в Україні [3], дають підстави стверджувати, що в процесі ЛП здійснюється: систематизація та орієнтовний аналіз інформації про екологічний стан компонентів природи та їх чутливість до антропогенного впливу, оцінювання земель і території регіону планування загалом, виявлення конфліктів, що виникають в процесі природокористування, обґрунтування варіантів розвитку території планування. Важлива риса ЛП - залучення на всіх етапах планувального процесу представників громад.

Підґрунтям для впровадження ЛП в Україні є низка законів, розпоряджень КМ України та цільових програм: Закон України «Про основні принципи (Стратегію) державної екологічної політики України до 2020 р.» і розроблений на його виконання «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 рр.», Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції національної екологічної політики України до 2020 р.», ратифікована Європейська ландшафтна конвенція. Ці та інші документи, затверджені останнім часом, наближені до європейських стандартів інтегрованого планування з акцентом на екологічну складову при розробленні планів різного рівня.

Впровадження ЛП в Україні, на нашу думку, сприяло б удосконаленню регіональної екологічної політики, зокрема формуванню й розвитку екомережі, реальній імплементації стратегічної екологічної оцінки та екологізації територіального планування загалом. Цей процес в Україні перебуває на початковому етапі і оптимальним на сьогодні є забезпечення інтеграції оцінювальних карт ландшафтних програм, рамкових ландшафтних планів у відповідні схеми територіального планування (рівень адміністративної області, адміністративного району). Розроблення ландшафтного плану може відбуватись паралельно з опрацюванням матеріалів територіального планування. Екологічні обґрунтування можуть враховуватись і постфактум, якщо ландшафтний план (програма) був розроблений раніше ніж схема планування території області (району). Особливо цінним інструмент ЛП є на рівні об'єднаних територіальних громад, оскільки там його імплементація означатиме ефективніше збереження та відновлення якості локального середовища. Найсуттєвіша інформація щодо оцінки стану компонентів природи з ЛП може бути інтегрована до розділу «комплексна оцінка території». Водночас, основні висновки мають бути

відображені у проектному плані при здійсненні функціонального зонування території, розробленні галузевих схем тощо.

Для усіх рівнів територіального планування загальною метою є розробка напрямів збалансованого використання ресурсів території із призупиненням деградації компонентів природи і забезпеченням їх збереження та поліпшення умов життя людей.

Забезпечення цієї мети спирається на якісну експертну оцінку природного і суспільного капіталу території та визначення конкретних рекомендацій для об'єктів розвитку. У практичній площині деталізація загальної мети спирається на обґрунтовані оцінки і можливі напрями соціально-економічного розвитку території планування, гармонізації інтересів населення, інвестиційної привабливості та особливостей господарської діяльності.

Ефективність і «віддача» територіальних планів різного ієрархічного рівня залежить від розумної співпраці розробників планів з місцевим населенням шляхом безпосередньої їх участі або через своїх представників в планувальному процесі (ознайомлення з інформацією щодо мети планування, формування громадської думки різних верств громадян, усвідомлення і прийняття цілей розвитку та тих змін, що можуть і мають відбутися в певній громаді).

Важливою подією для урахування екологічних чинників при розробленні, ухваленні та імplementації документів територіального планування стало прийняття в першому читанні Закону України про стратегічну екологічну оцінку (згодом «заведеного» Президентом України»). Його запровадження спрямоване на проведення такої оцінки до затвердження того чи іншого територіального плану згідно вимог Директиви ЄС 2001/42/ЄС про оцінку наслідків окремих планів і програм для природного середовища. Законом передбачено певні механізми здійснення СЕО та внесення змін до Законів України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про державні цільові програми», «Про екологічну експертизу», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» тощо. Очевидно, що цей закон ще потребує вдосконалення механізмів його введення, розробки відповідної методики проведення СЕО [6] та налагодження дієвої екологічної експертизи.

Тривалий процес введення в дію СЕО в Україні ще раз засвідчив низьку ефективність дій управлінських структур держави, адже протокол СЕО був відкритий для підписання у травні 2003 р. Україна ратифікувала його у 2010 р., а прийняття Закону про СЕО стало реальністю лише наприкінці 2016 р.

На сутність і посилення екологічного імперати-

ву у планувальному процесі України має суттєво впливати згаданий вище Порядок денний у сфері сталого розвитку, цілі та завдання, визначені на останньому форумі.

Разом з тим, планування розвитку територій потребує опрацювання і потенційних стратегічних цілей просторового розвитку держави. Ними можуть бути такі:

1. Вдосконалення просторової організації та використання можливостей поліцентричного розвитку;

2. Функціональна інтеграція та використання потенціалу територій для підвищення їх конкурентоспроможності, розумного та інклюзивного зростання;

3. Збільшення комунікаційної доступності: транспорт, інформаційні технології;

4. Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, врахування можливих наслідків природних і техногенних катастроф;

5. Підвищення якості управління, зокрема територіального планування.

Детальніше зупинимось на завданнях, що мають бути досягнуті в межах кожної з цілей.

1. Вдосконалення просторової організації та використання можливостей поліцентричного розвитку. Завдання та напрями дій:

- Сприяння формуванню мережі центрів різного рангу, які б забезпечували зростання решти територій до національного, а згодом – до європейського рівня. Проведення типізації таких центрів та формування просторового каркасу європейського зразку.

- Використання потенціалу великих міст, зміни в організації міського простору, приведення міських систем у відповідність з концепцією гнучкості їх середовища.

- Трансформація просторової структури, спрямована на зниження витрат ресурсів та потреб у транспортних перевезеннях.

- Визначення ареалів геополітичного ризику та розробка заходів щодо їх подолання, особливо для прикордонних територій.

- Максимальне врахування у планувальних рішеннях оздоровчих та культурних запитів населення та збереження навколишнього середовища.

2. Функціональна згуртованість, інтеграція та використання потенціалу територій для підвищення їх конкурентоспроможності, розумного та інклюзивного зростання. Завдання та напрями дій:

- Формування стратегій регіонального розвитку з урахуванням географічного положення та умов окремих територій, що становлять стратегічний інтерес і мають виражені особливості (гірські регіони, приморські регіони, транскордонні регіони, або віднесені до інших функціональних зон).

- Оцінювання потенціалу територій з метою визначення і посилення територіальної спеціалізації. Приділення особливої уваги віддаленим та прикордонним територіям.

- Сприяння розвитку метрополітарних функцій міст та розширенню відповідних територій для формування континуального функціонального простору в національному масштабі.

- Розвиток сільської місцевості та покращення взаємодії між містом та селом.

- Стимулювання інноваційної діяльності та формування дослідницьких мереж, «кластеризація» дослідницької та підприємницької діяльності.

- Підвищення рівня доступності та якості послуг освіти, охорони здоров'я, торгівлі тощо у сільській місцевості, малих містах, віддалених територіях.

- Збереження культурної та природної спадщини, розширення мереж відповідних об'єктів, їх забезпечення інфраструктурою.

3. Збільшення комунікаційної доступності: транспорт, інформаційні технології. Завдання та напрями дій:

- Оптимізація національної транспортної мережі у відповідності до змін, що відбуваються у системі розселення та вимог і стандартів ЄС. Розвиток щільних локальних мереж, їх прив'язка до центрів регіонального розвитку, логістичних центрів, узгодження функціонування різних видів транспорту у просторі і часі.

- Покращення якості шляхів сполучення автомобільного та залізничного транспорту, побудова багаторівневих розв'язок, інших інженерних споруд.

- Вирішення проблем транспортного забезпечення у сільській місцевості та найменш розвинених регіонах України.

- Вирішення проблем дорожнього руху в містах шляхом покращення роботи міського транспорту, побудови паркінгів, організації пішохідних зон та велосипедних доріжок.

- Розвиток мереж зв'язку, зокрема широкосмугових мереж Інтернет. Зменшення диспропорцій у розвитку сфери зв'язку між містом і селом, а також окремими регіонами.

4. Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, врахування можливих наслідків природних і техногенних катастроф. Завдання та напрями дій:

- Перехід на засади «зеленої» економіки, обґрунтування розміщення об'єктів альтернативної енергетики.

- Збільшення площі лісів, зелених зон та оптимізація структури землекористування.

- Посилення уваги до екології міст – зменшення викидів вуглецю пересувними та стаціонарними джерелами, збільшення площі зелених зон, вирішення проблеми переробки побутових відходів та стоків.

- Використання індустріальної спадщини, як одного з об'єктів туристичної атракції, рекультивация порушених земель та формування, на їх основі, рекреаційних зон.

- Відновлення (ревіталізація) деградованих територій. Уточнення статусу та функцій радіоактивно забруднених територій.

- Оцінка та візуалізація потенційного впливу глобальних кліматичних змін на стан природного середовища та умови ведення господарської діяльності.

- Визначення зон найвищого та мінімального ризику виникнення природних та техногенних катастроф.

5. Підвищення якості управління, зокрема територіального планування. Завдання та напрями дій:

- Моніторинг міжнародних проектів та програм, що здійснюються в Україні.

- Поліпшення практики інтегрованого управління водними ресурсами. Переоцінка і впровадження результатів міжнародних проектів, виконаних для басейнів окремих рік України, стандартизація підходів.

- Забезпечення системної адаптивності та готовності до подолання глобальних та регіональних викликів і загроз.

- Інтенсифікація робіт з територіального планування та фінансування впровадження розроблених планів.

- Впровадження стратегічної екологічної оцінки.

- Розробка ефективних методик оцінки впливів на навколишнє середовище та механізмів їх впровадження.

- Впровадження ландшафтної планування

- Впровадження електронного управління. Подібну постановку цілей було б доцільно застосувати і на регіональному рівні, залишаючи право на розробку додаткових цілей та заходів за обласними адміністраціями.

Підсумовуючи зазначимо, що **основними напрямками вдосконалення системи планування розвитку територій** мають стати:

- узгодження затверджених законодавчих актів, особливо спрямоване на координацію стратегічного і територіального планування, різних аспектів міжвідомчої взаємодії;

- прискорення процесів розробки і оновлення містобудівної документації з метою повного забезпечення актуальними схемами областей, районів, елементів поселенської мережі України;

- забезпечення індикації, моніторингу та практичного виконання рішень містобудівної документації;

- забезпечення наповнення та ведення містобудівного кадастру;

- поліпшення кадрового забезпечення плану-

вальної діяльності та забезпечення її адекватного наукового супроводу;

- розробка та підтримка функціонування механізмів імплементації принципів сталого розвитку (та ландшафтного планування) в систему територіального планування: правових, фінансових, економіко-виробничих, соціально-економічних, соціально-світоглядних, наукових та просвітницьких;
- розширення участі громадськості у процесах

планування, особливо на місцевому рівні;

- підтримка ідеологічної та методологічної актуальності розробок згідно з ініціативами Європейської перспективи просторового розвитку, Європейської конференції міністрів, відповідальних за територіальне планування, положень «Територіального порядку денного - 2020» для країн ЄС, що визначає основні виклики та механізми просторового розвитку.

References [Література]

1. Rudenko L.H., Parkhomenko G.O., Molochko A.N. et al. (1991). *Cartographical research of nature use (the theory and practice)*. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].
[Картографические исследования природопользования (теория и практика работ). / Л.Г. Руденко, Г.О. Пархоменко, А.Н. Молочко и др. – К.: Наук. думка, 1991. – 212 с.]
2. Marinich A.M., Gorlenko I.A., Rudenko L.H. et al. (1990). *Constructive-geographical bases of environmental management in the Ukrainian SSR. Theoretical and methodological research*. Ed. A.M.Marinich, M.M.Palamarchuk. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].
[Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР. Теоретические и методические исследования. / А.М. Маринич, И.А. Горленко, Л.Г. Руденко и др. Отв. ред. А.М.Маринич, М.М.Паламарчук. – К.: Наук. думка, 1990. – 200 с.]
3. Rudenko L.H., Maruniak Eu.O., Golubtsov O.H. et al. Ed. L.H. Rudenko (2014). *Landscape planning in Ukraine*. Kyiv: Referat. [In Ukrainian].
[Ландшафтне планування в Україні / Л.Г.Руденко, Є.О.Маруняк, О.Г.Голубцов та ін.; під ред. Л.Г.Руденка. – К.: Реферат, 2014. – 144 с.]
4. Rudenko L.H., Biliavskiy G.O., Gorlenko I.O. et al. Ed L.H. Rudenko (2004). *Assessment of the World Summit on Sustainable Development final resolution implementation state in Ukraine (Johannesburg, 2002)*. Kyiv: Academperiodica. [In Ukrainian].
[Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні. Наукова доповідь / Л.Г. Руденко, Г.О. Білявський, І.О. Горленко та інші. – К.: Академперіодика, 2004. – 207 с.]
5. Hrechko T.K., Lisovskyi S.A., Romanyuk S.A., Rudenko L.H. (2015). *Public governance in providing of sustainable (balanced) development* – Kherson: Grin D.S. <http://igu.org.ua/sites/default/files/Public%20management.pdf> [In Ukrainian].
[Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку / Т.К. Гречко, С.А. Лісовський, С.А. Романюк, Л.Г.Руденко. – Херсон: Грін Д.С., 2015. – 264 с. <http://igu.org.ua/sites/default/files/Public%20management.pdf>]
6. Rudenko L.H., Lisovskyi S.A., Maruniak Eu.O. (2016). Experience of Strategic Environmental Assessment in the planning process in Ukraine. *Ukrainian geographical journal*, 2, 3-12. [In Ukrainian].
[Руденко Л.Г., Лісовський С.А., Маруняк Є.О. Досвід застосування стратегічної екологічної оцінки в процесі планування в Україні // Укр. геогр. журн. – 2016. - №2, С. 3-12.]
7. *State of the Agenda for XXI century (2002 - 2012) provisions implementation in Ukraine*. Ed. L.H. Rudenko (2014). Kyiv: Academperiodica. [In Ukrainian].
[Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на XXI століття» (2002-2012). За ред. Л.Г. Руденка. НАН України; Ін-т географії НАН України. – К.: Академперіодика, 2014. – 359 с.]
8. Rudenko L.H., Shevchenko L.M., Gorlenko I.O. et al. Ed. L.H. Rudenko (2005). *Ukraine: the main trends in society and nature interaction in the twentieth century (geographical aspect)*. Kyiv: Academperiodica. [In Ukrainian].
[Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у XX ст. (географічний аспект) / Л.Г.Руденко, Л.М.Шевченко, І.О.Горленко та ін. / За ред. Л.Г.Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.]
9. Leonid Rudenko, Maruniak Eugenia, Serhiy Lisovskyi, Oleksandr Golubtsov, Viktor Chekhniy, Yuriy Farion (2015). The Landscape Plans System as a Tool for Sustainable Development in Ukraine. *Landscape Analysis and Planning*. Springer International Publishing Switzerland. M. Luc. U. Somorowska and J.B. Szmardida (eds.), 217 – 244.
10. *Spatial development glossary*. European Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning (CEMAT) Territory and landscape (2007). 2, 21. <http://book.coe.int>
11. *Sustainable Development Goals 2030*. 17 Goals to Transform Our World. UN/ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
12. *Territorial Agenda of the European Union 2020*. <http://www.eu-territorial-agenda.eu/Reference%20Documents/Final%20TA2020.pdf>